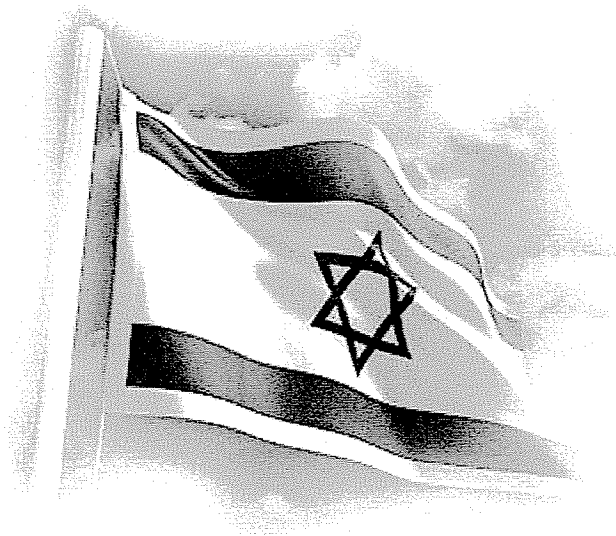

ZIONISM'S SHADES OF GRAY:
FROM THE SATMAR REBBE
TO RAV KOOK

Source Sheets
Rabbi Efrem Goldberg
REG@brsonling.org

מאמר ב

למה נתחדשה ריבונות ישראל

מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קורה וכל עדתו עכ"ל. אין פרושו שמחלוקת לשם שמים מתקיימת לעד, שהרי אין בית שמאי ובית הלל היום וכבר הוכרעה ההלכה, וכן אין פרושו שמחלוקת שאינה לשם שמים עתידה להישכח שהרי מחלוקת קורח ועדתו כתובה בתורה ואינה נשכחת. אלא פרושו הוא שמחלוקת לשם שמים עתידה להישמע כי הצדדים נפגשים זה עם זה וכמו שמצאנו בית הלל ובית שמאי מתווכחים ולפעמים צד אחד מקבל את דעת השני. אבל מחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להישמע, וכמו שסרבו דתן ואבירם לדבר עם משה ואמרו, "לא נעלה", ולפי זה ייקבע האם מחלוקת שתי הקבוצות הראשונות היא לשם שמים או לא. ורק יש לדעת שבמחלוקת לשם שמים שני הצדדים הם לשם שמים ולכן הזכירו חז"ל הלל ושמאי, מה שאין כן במחלוקת שאינה לשם שמים די שצד אחד אינו לשם שמים כדי שתיקרא כן, ולכן הזכירו, "מחלוקת קורח וכל עדתו" ולא הזכירו משה.

הקבוצה השלישית היא של מחשיבי האדם, הסוברים שאין במדינת ישראל מן הגאולה ואף לא מן השטניות, אלא היא מעשה בני אדם ולא תיערב בה הכוונת הא-ל. על קבוצה זו נמנה מי שאילולא היה פרופסור לא היו שומעים לו ואילולא דעתו זו לא היו שומעים עליו. וכיון שהדוגלים בדעה זו קרובים להכחיש ההשגחה העליונה כי מחסרים ממנה נסי הזמן, לכן היא מתי מספר עד שכמעט אינה נמנית אלא על ראשה.

והקבוצה הרביעית היא של מחסרי הידיעה. הם אומרים שאי אפשר לקבוע טיבה של העצמאות עד שיתברר עוד. על קבוצה זו נמנים ראשי הישיבה אוניברסיטה בניו יורק ואחרים. אבל גם קבוצה זו היא מתי מספר כי הרבים רוצים הסבר לכאן או לכאן.

ועוד יש הסבר חמישי לפי דעתי שלא כאחת מהדעות האלה, היוצא ממקורות בתנ"ך ובתלמוד ובמדרשים, כי עצמאות ישראל היא מחסדו של ה' כדי

ישנן ארבע קבוצות החלוקות בדעותיהן על מדינת ישראל.

א לקבוצה הראשונה אני קורא מביאי המשיח, כי הם בטוחים שמדינת ישראל היא התחלת הגאולה הסופית. על קבוצה זו נמנים חוגי ישיבת מרכז הרב ואחרים. יש מדוגלי קבוצה זו הסוברים שתהליך ביאת המשיח כבר התחיל, ויש הסוברים שהתהליך עומד להתחיל. הם מצביעים על מקצת סימני הגאולה לפי התלמוד והמדרשים אשר לדעתם כבר באו ואומרים שאלה עיקר, ועל סימנים אחרים שלא באו אומרים שאינם עיקר בינתיים ושיבואו בעתיד. גם את הסימנים אשר לדעתם כבר באו הם מפרשים לפי פרושים המתאימים לדעתם ומתעלמים מן פרושים שאינם מתאימים לדעתם, כפרוש המהרש"א בענין הרי ישראל הנותנים פרים במסכת סנהדרין דף צ"ח (עיין בשו"ת בני בנים חלק א' עמוד ג"ח בהג"ה). ואולם עיקר יסודם הוא שאינם מקבלים בדעתם שיכול להיות הסבר אחר חוץ מהתחלת ביאת המשיח, ולכן הם ממרובי האמונה בענין זה, והדבר נחשב אצלם לפשוט וברור.

ב קבוצה שניה היא של מרחיקי השטן, הסוברים שמדינת ישראל היא יצירה של השטן. על קבוצה זו נמנים חוגי הנטורי קרטא ואחרים. יש הסוברים שה' בקש לגסות את הצדיקים לבל יגררו אחרי המדינה, ויש הסוברים שאין ה' מביא נסיון על צדיקים שאינם יכולים לעמוד בו אלא ניתנה רשות לשטן והוא עושה מדעתו. הם מצביעים על מקצת מאמרים בתלמוד ובמדרשים ואומרים שאלה עיקר ואילו על מאמרים אחרים אומרים שאינם עיקר, והם בוחרים פרושים המתאימים לדעתם ומתעלמים מפרושים שאינם לפי דעתם. והם ממרובי האמונה בענין זה וגם אצלם לא תועיל ההגות והיכוח.

ואמרו חכמינו ז"ל באבות פרק ה', מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ומחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, ואיזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ואיזו היא

או שכולו חייב", שאם הדור זכאי היא גאולת "אחישנה" ואם כולו חייב היא גאולת "בעתה" שהאשמה היא אחת מסימניה. וקשה, מי יגרם לדור להיות כולו חייב בעת הגאולה, שאם הם יגרמו לעצמם ובכך יביאו בעצמם את הגאולה אין זו גאולה "בעתה" כיון שהם הביאוה, ולאמר שהיא גאולת "אחישנה" גם כן אי אפשר כי אינה באה אלא אם זכו ואם כולם חייבים אינו נקרא שזכו. ואם ה' הוא שיגרם לדור להיות כולם חייבים כמו שיגלגל את שאר סימני הגאולה המבוארים במדרשים, קשה כי אין הוא מביא את האדם להיות רשע וכמו שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ומכאן נראה, הטעם שאין ישראל נעשים כולם רשעים בדור מן הדורות הוא מחסדו של הקב"ה, וכדברי ריש לקיש במסכת סוכה דף נ"ב ועיין במדרש הגדול ריש פרשת בשלח, כי מטיבם של העולם והיצר היו ישראל מרעים מעשיהם לולא ההשגחה העליונה המבטיחה שלחלק מן העם לא תאבד צדקתם. ורק בבוא קץ הגאולה בעתה יסיר הקב"ה את השגחתו ועם ישראל יעשה רשעים מעצמם, וזהו "דור שכולו חייב", ואולי כוונתו בזה שיוכחו שאותה גאולה היא כולה מה' ולא בזכות ישראל.

ולפי זה בכל דור שאין הגאולה באה אין בני ישראל נעשים כולם רשעים, והוא מחסדי ה', וכן מבואר שבדור שאינו כולו זכאי או כולו חייב אין בן דוד בא. וכמו שאין להתפלא אם ה' יעשה נסים למנוע מבית ישראל שיושמדו כליל כי נצח ישראל לא ישקר שלא יאבדו מן העולם, כך אין להתפלא שה' יעשה נסים למנוע הפסד כוחם לעשות תשובה, כדי שלא יהיו כולם רשעים.

ולפי דעה זו אין הכרח שכן דוד בא בקרוב שלא כמביאי המשיח, ואין השטן מרקד שלא כמרהיקי השטן, והכל הוא מפעולת הבורא שלא כמחשיבי האדם, ואפשר לעמוד על טיב העצמאות שלא כמחסרי הידיעה. כי ניתנה המדינה כדי לאפשר לישראל לעשות תשובה אבל היא נשארת בידינו, כי אין הקב"ה מכריח לעשות תשובה אלא נותן הכוח לחזור אם נרצה וכמו שאמר ירמיה, "השיבנו ה' אליך" שאז מוטל החיוב של "ונשובה". ולפי זה אין מדינת ישראל סוף פסוק ולא ערבון לסוף פסוק אלא אמצעי למטרה, ובידינו לקיימה או למנוע קיומה ח"ו (עיין בשו"ת

שלא יאבד לעם ישראל הכוח לחזור בתשובה. והבטיח בהרבה מאמרי נביאים שלא יהיו עם ישראל כולם רשעים כמו שאמר בצפניה פרק ג', "שארית ישראל לא יעשו עולה", וישעיה פרק ו', "ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער" והרבה פסוקים כאלה, שאם יהיו כולם רשעים שוב אין ממי שתצמח תשובה לרבים. וכדי שלא יהיה לישראל חורבן רוחני כמו החורבן הגשמי בקש ירמיה בסוף איכה, "השיבנו ה' אליך ונשובה", שעל הקב"ה לעשות פעולה בראש להשיב את העם אליו למרות שמדת הדין היא אחרת, כמו שאמרו בזכריה פרק א' ומלאכי פרק ג', "שובו אלי ואשובה אליכם" שכיון שבני ישראל חטאו בראש, עליהם לחזור בראש. כי אחרי חורבן הבית לא היה בכוחם לחזור ולכן ירמיה בקש שהקב"ה יקדים שיבה מצדו, ובימינו אחרי אלפיים שנות גלות ומאתיים שנות התבוללות והתפשטות תנועות הגויים הסוציאליזם והקומוניזם ותנועות היהודים הרפורם והקונסרבטיזם, התקרבה השעה שלא היה נשאר בעם ישראל הכוח לחזור בתשובה, ולכן היה צורך בפעולה מצד הבורא להוציא את ישראל מן הארצות בהן פשה הנגע ולבודדם בארץ שלהם, שלא יגיעו לאבדון כוחם הרוחני.

ודבר זה שאין הקב"ה מניח לישראל להיות כולם רשעים נלמד גם ממדרשי הגאולה. במסכת סנהדרין דף צ"ח דרש רבי יהושע בן לוי מן הפסוק בישעיה פרק ס', "אני ה' בעתה אחישנה" שיש שני מיני גאולה, שאם זכו, "אחישנה" ואם לא זכו, "בעתה". רוב מדרשי הגאולה מתחלקים לפי זה, שאם יזכו תבוא הגאולה מיד בלי סימני גאולה וחבלי משיח, ורק אם לא יזכו ובאה הגאולה בעת הקץ הגלוי לפניו ית' אזי יתלו לביאתה רובם או חלקם מסימני הגאולה כפי אשר יורה הבורא וכפי שגדרש מן הפסוקים. כי המדרשים המזכירים צרות הגאולה ולדוגמה הברייתא במסכת סנהדרין שם שבשנה ראשונה לוקה הגשם ושנה שניה היצי רעב באים לעולם וכו', עוסקים בגאולה "בעתה" שאלה הם סימניה, ובלבד שתהיה התאמה גמורה בין הסימנים לבין המציאות וכמו שאמר אביי שם שאם אין הסימנים כסדרם אינם סימנים.

וכדברי רבי יהושע בן לוי גם כוונת המאמר הסמוך שם, "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי

בני בנים חלק א' סוף עמוד קנ"א). והנוגע לנו ביום העצמאות * וביום שחרור ירושלים בכל מקרה, שחובה עלינו להודות ולהלל לה' על רוב נסיו וחסדיו שעשה

אתנו בקיום הבטחותיו בידי הנביאים כלפנו, כן יעשה לנו נסים ויקיים הבטחותיו אתנו לעתיד עד שנזכה לאחד מאופני הגאולה הסופית שתבוא במהרה.

* (הג"ה) וז"ל שכתבתי בחיבה יתירה על התורה על הכתוב בפרשת בחקותי, "ואם תלכו עמי קרי": קרי הוא מלשון מקרה, שמדמים שהפורענויות הן מקריות ואינן עונש מאת הקב"ה וכמו שפרש הרמב"ם בהלכות תענית פרק א'. וקשה היאך יטעו פעם אחר פעם, כי הפלאת כל המכות בודאי אינה בדרך הטבע. ועוד קשה שרק מן המכות השניות ואילך נאמר, "ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי" וכן עוד ד' פעמים, ואילו אחרי המכות הראשונות, והפקדתי עליכם בהלה" וגו' נאמר רק, "ואם עד אלה לא תשמעו לי" וגו' ולא נזכר קרי, והרי אם בשניות טעו לחשוב שאינן אלא אסונות הטבע כל שכן בראשונות. ונראה שאחרי המכות הראשונות עדיין לא נשאו ונתנו ביניהם האם הן מה' או לא וכדרך בני אדם שאינם מתבוננים מיד, ואין זו הליכה בקרי, ורק אחרי השניות ישבו ודנו האם הן מהקב"ה, ולאחר התייעצות חכמים עם שרים החליטו שאינן מן הקב"ה וזהו, "והלכתם עמי בקרי" ועל זה חרה אף ה'. וכן עשו בפעם השלישית ובפעם הרביעית, ועל כרחק מפני שהיתה להם שיטה שלמדו מקודמיהם או שפרשו הם בעצמם ועל פיה קבעו שלא יתכן שיבוא עונש מאת ה' בצורה זו או על אנשים אלה או בגלל חטאים אלו, ולכן כיון שהפורענויות לא באו באופן שלמדו או שדימו לעצמם בודאי אינן מאת הקב"ה אלא מקריות הן, וכל העונשים שבעולם לא יזינו אותם מדעתם אחרי שקיצרו יד ה' ודימו שחייב הוא לפעול על פי הבנתם בתורה. וזהו, "במעלם אשר מעלו בי" ותרגם יב"ע בשקריהוון דשקרו במימרי עכ"ל, "ואף אשר הלכו עמי בקרי". ועוד פרוש, "במעלם", כי הוציאו מעשי ה' לחולין במה שפרשו שהפורענויות הן בדרך הטבע, וכן הלשון בדברים (לב), "על אשר מעלתם בי" כיון שאמרו (במדבר כ) "נוציא לכם מים", ולא אמרו שה' יוציא להם ועיין ברמב"ן. וההליכה בקרי היא גם בכרכות אם אינם מודים לקב"ה על הטובה, ולכן נאמר, "אז תרצה הארץ את שבתתיה" ולמה נזכר עוון שמיטה יותר משאר עוונות? אלא כיון שלא שמרו שמיטה מאנו להודות שארץ ישראל היא מתנת ה' ומרצונו נתן להם, ודימו שבמקרה הם יושבים עליה ועל כן אינם צריכים להודות, וכפירה בטוב מביאה לכפירה ברע, עכ"ל.

ולכן חובה גם להודות על הטובה כדי לא ללכת עם הקב"ה קרי. והנה מה שישראל שולטים באדמתם היום היא טובה מה', ואף שאנחנו מצטערים על שלטון שאינו של תורה אין זה משחרר מן החיוב להודות על הטוב, וכמו שבימי ירבעם השני בודאי הודו צדיקי הדור על הנצחונות למרות שדאבו מרשעת המלך. ואולם יום העצמאות לאו דוקא ורבים שאינם חוגגים יום זה יש להם להודות בזמן אחר כדי שלא להכשל בעוון הליכה בקרי ח"ו, ונראה שיש להודות לביל הסדר כי ספור יציאת מצרים כולל כל הגאולות, וכמו שאמרו בהגדה, "והיא שעמדה לאבותנו ולנו וכו' שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם", וקאי שם על הבטחת הקב"ה בברית בין הבתרים, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" והלא הפסוק מיירי בשעבוד מצרים ומה ענינו לבכל דור ודור? אלא על כרחק חכמים בנו בית אב לכל השעבודים משעבוד מצרים ולכל הגאולות מגאולת מצרים. ונפקא מינה שמקיימים מצות ספור יציאת מצרים כל הלילה גם בספור גאולות ה' שבכל דור.

והטעם נראה, שאין יציאת מצרים חרות בלבד לישראל אלא היא ההוכחה להמצאות ה', וזהו, "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" כלומר שעל ידי שהוצאתיך מארץ מצרים הנך יודע שאנכי ה' אלקיך, וכן, "להיות לכם לאלקים" בהרבה מקומות, והארכתי בזה בפרושי ועיין בטור אורח חיים סימן תרכ"ה. ולכן אפילו כולנו חכמים וכו' כולנו יודעים את התורה מצוה לספר ביציאת מצרים והמרבח הרי זה משובח, כי אינו ספור הנעשה בלבד אלא חיווק האמונה. ועיין בירמיה (טז), "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים אלא חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון" וגו' ונדחקו המפרשים ש, "חי ה'" מיירי בשבועה אבל מה ענין שבועה לשם, אלא, "חי ה'" כפשוטו קיים ה' כלומר שלא יאמרו עוד שההוכחה להמצאות הקב"ה היא יציאת מצרים אלא הגאולה הקרובה להם שיראו בעיניהם. ולכן מקום לספר לביל הסדר מכל הישועות המתוקות אמונתנו בקיום ה'.

The Gemara resumes its discussion about the advent of the Messiah:

Rav said: All the "Ends" have passed, and the matter of the Messiah's arrival depends only on repentance and good deeds.

A dissenting view:

But Shmuel says: It is enough for the mourner to endure his period of mourning.

The Gemara notes that this issue has been debated by Tannaim:

This dispute between Rav and Shmuel is parallel to the

following dispute between Tannaim: **R' Eliezer says:** IF THE JEWISH PEOPLE REPENT, THEY WILL BE REDEEMED; AND IF NOT, THEY WILL NOT BE REDEEMED.

R' Yehoshua says: IF THEY DO NOT REPENT, THEY WILL NOT BE REDEEMED! **Hashem says:** AND THE JEWISH PEOPLE WILL REPENT. AND IN THIS WAY [GOD] WILL BRING THEM BACK TO THE RIGHT PATH.

The Gemara cites a Baraisa in which these Tannaim debate the issue:

R' Eliezer says: IF THE JEWISH PEOPLE REPENT, THEY WILL BE REDEEMED, AS IT IS STATED: REPENT, O WAYWARD CHILDREN, I WILL CURE YOU OF YOUR WAYWARDNESS. **R' Yehoshua says:** BUT IS IT NOT ALREADY STATED: FOR NOTHING WERE YOU SOLD, AND WITHOUT MONEY SHALL YOU

BE REDEEMED? The first clause, FOR NOTHING WERE YOU SOLD, means that you were exiled BECAUSE you committed IDOLATRY, which has no value. The second clause, AND WITHOUT MONEY SHALL YOU BE REDEEMED, means that you will be redeemed even WITHOUT REPENTANCE OR GOOD DEEDS.

R' Eliezer said to R' Yehoshua: שובו אלי - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְהָלֵא כָּבֵר נֶאֱמַר - RETURN TO ME, AND I WILL RETURN TO YOU?

R' Yehoshua said to [R' Eliezer]: וְהָלֵא - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - FOR I MADE MYSELF MASTER OVER YOU, AND I WILL TAKE YOU, ONE FROM A CITY AND TWO FROM A FAMILY, AND I WILL BRING YOU TO ZION?

R' Eliezer said to [R' Yehoshua]: וְהָלֵא - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם

R' Yehoshua said to [R' Eliezer]: וְהָלֵא - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם

Hashem says: THE REDEEMER OF ISRAEL, HIS HOLY ONE - TO ONE WHO IS DESPISED BY MEN, ABHORRED BY NATIONS, AND WHO IS A SLAVE OF RULERS:

Kings shall see and rise; princes also shall prostrate themselves?

R' Eliezer said to [R' Yehoshua]: וְהָלֵא - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם

R' Yehoshua said to [R' Eliezer]: וְהָלֵא - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם - BUT IS IT NOT ALREADY STATED: וְנִי אֲנִי בְּעַלְתִּי בְּכֶם

I heard the man clothed in linen, who was above the waters of the river. He lifted his right hand and his left hand heavenward - and he swore by the life of the world that in a time, times, and a half, and upon the cessation of the power of the holy people, all these shall cease, etc.

The Baraisa concludes:

AND R' ELIEZER WAS SILENT.

רד"ק

ירא ה' וירע בעיניו. כי אין משפט זכר משפט והניח האהרים כיון קשה מכולם כי אם אין משפט בכל סדר בני אדם ולא יעמוד הישוב ואמר רבותינו ז"ל גדול כהו של חמס שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם הזר דין אדם על החמס שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם; (ע"ז) וירא כי אין איש. הנה מצאנו בתורה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ואמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וכן אמר וקבצתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך וכל נפשך הנה ע"י התשובה יהיה קבוצך גלות וישעיה אמר וירא כי אין איש הושיע לו זרועו וגו' וכן אמר ואביס ואין עוד

וכן אמר דרכיו ראיתי וגו' כמו שפירשנו למעלה ואמר יהוקאל לא למענכם אני עושה בית ישראל וגו' ואמר והוצאתי אתכם מן העמים וגו' ואמר וברותי ככם המורדים והפושעים בי מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל ארצת ישראל לא יבאו וגם בתורה אמר וכתתי להם ברית ראשונים וגו' נראה כי בחסד האל ובזכות האבות יצאו לא בזכותם וגם בדברי רז"ל ראינו שהיו נבוכים בזה אם יצאו על ידי תשובה אם לא ואמר ר' יוחנן אין בן דוד בא אלא או בדור שכלו זכאי או בדור שכלו חייב בדור שכלו הייב דכתוב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפיני והדר תושיע לו זרועו. בדור שכלו זכאי דכתוב ועמד כולם צדיקים לעולם יישו ארץ ועוד אמרו רבי יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה הוי וכתוב עני ורוכב על החמור הא כיצד זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על החמור ועוד בדבריהם ר"א אומר אם ישראל עושין תשובה מיד נגאלין שנאמר שובו בנים שובבים אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו אלא בתשובה ומעשים טובים הנה אנו רואים כי מסופקים היו אם יהיה קבוצך גלות על ידי תשובה או לא וזה מפני מחלוקת הפסוקים ואפשר לתרץ הפסוקים כי רוב ישראל ישובו בתשובה אחר שיראו סימני הגאולה ועל זה נאמר וירא כי אין איש כי לא ישובו בתשובה עד שיראו החילת הישועה ועדין יהיו בהם פושעים ומורדים ויצאו מהגלות ככלל רוב ישראל השבים בתשובה ויכלו בדרך שלא יבאו לארץ ישראל ובאמר וירא כי אין איש ר"ל על כלל ישראל שלא ישובו בתשובה שלמה ולא יפגעו ולא בלב כנון עד שיראו סימני הגאולה ואמר על כלל ישראל כמו ואיש ישראל נשבע במצפה שהיו עם כל ישראל כי לא יתכן שלא יהיה איש אינש ב"שאל צדיקים וטובים שהיו ראויים לגאולה אבל לא לגאול כל ישראל בזכותם וכן י"ז שאמר רבותינו ז"ל דור שכלו חייב ר"ל רובו כי לא היה מעולם בישראל דור שכלו חייב שלא היו בהם אנשים צדיקים וטובים וגם החייבים לא אמר שהיו חייבים כליה ח"ו אלא שאין ראויין לגאולה: וישתומם. ענין תמחון לכתב וכן כאשר שמענו עליך ובים אשתומם כשעה חרא:

Handwritten notes in Hebrew and English: ר' DOVID KIMCHI (3) כ"ק (56:6)

ובמדרש וירושלמי. הגאולה תהיה קימעה קימעה ולא כבת אחת. על כן יצטרך להיות קיבוץ ישראל בארץ ישראל קודם הגאולה האמיתית. כדי לצאת תחילה מתכלית הרעה — שהוא הפיזור והגלות — לרע אמצעי שהוא רק חורבן בית המקדש. אבל ישראל המה במקומם. ואח"כ כשנהיה מקובצים בארץ ישראל יש תקוה לאחריהינו, וכמו שכתב החת"ס (שם). דהיינו שאחריהם יהיה שלום ביניהם והוא תקוה ואחרית טובה להם. וע"י השלום שיהיה ביניהם, ישוכו בנים לגבלם, ויבנה בית המקדש. ולא תהיה שנהא ביניהם כבזמן חורבן בית שני. עיי"ש, שהארץ בנעם אמירותי.

ונראה לי להסיף על דבריו הקודשים, ולבאר איך יגרום הקיבוץ שיהיה נעשה תחילה בארץ ישראל. אף בלי בנין בית המקדש, למעט פיזור הגליות. אף דאי אפשר בתחילה לקבץ את כל האומה ככללה בארץ ישראל, עד שנזכה שהארץ תחפפש עורה לאסוף עליה את כל בניה. כמו שאמר ד"ל⁸⁷, שארץ ישראל דומה לצבי כידוע, ועל כרחך ישארו עוד ישראל בארצות הגוים עד עת בא דברו לקבץ בתוכה כלל כל ישראל. וכמו שכתב הרמב"ם⁸⁸ על דברי ישעיה שאמר "נאם ה' אלקים מקבץ נדחי ישראל, עוד אקבץ עליי לנקבציו" — פירושו, שמתחילה יקבץ רבים מנדחי ישראל ולא כולם, ואחר מלחמות גוג אמר "עוד אקבץ עליי לנקבציו". שיתקבצו שנית על הנקבצים שנקבצו כבר. נראה לי, דבזה שיעשה קיבוץ ישראל כחונכי ירושלים וארץ ישראל, יהיה נעשה ע"י זה מרכז כללי לישראל ככלל, עד שאפילו אלו שישארו בגולה יהיו עיניהם ולבם שם. ויהיו אגודים וקשרים בכל נימי נשמותיהם למרכז הכללי שנתוסד בארץ ישראל, עד שזה יהיה מאחד ומאגד אותם יחד אף בגולה, ולא יהיה פיזורם נחשב לפיזור כלל, כי כולנו אגודים ומאחדים יחד למרכז אשר בארץ ישראל. משא"כ עתה, שה פזורה לישראל⁸⁹, וכ"ש אוכז בין העמים, ואין לאף אחד שתפוש עם חבירו ישראל. והמה באברים המדורגלים ככל מקומות ומשבתייהם מכלי איגוד ואיחוד עם הפרט, וכל שכן עם הכלל. על כן, הוא פיזור באמת ובתכלית הרע, רחמנא ליצלן, כי כולנו ממש הפקר כדגי הים, כמו שראינו בשנים הקשות האחרונות — שכל פחות וגרוע כבר יד בכו, ועשה עמנו מה שלבו חפץ מהשפלות והרציחות מכלי גבול ומבלי שום קבלת אחריות על מעשיו שעשה עמנו, כי אין לכן בליעל הזה למי לחת דין וחשבון על מעשיו שעושה עמנו. משא"כ אם ניסד בעוד ה' מרכז כללי בארץ ישראל, ותחרום קרינו ככבוד נגד כל עמי הארץ, ונחשב לאומה יקרה וחשובה ככלל. וכדאיחא במדרש (שיר השירים⁹⁰) על פסוק "הבו לה' משפחות עמים, הבו לה' כבוד ועזו"⁹¹ — כשהיו מביאים אותן לא חביאו דרך בזיון אלא ככבוד ועזו. עיי"ש. אז, אף הפרט שישאר בגולה — לא יהיה הפקר מכלי אחריות. כי כל הרעה לעשות אזיה דבר חסם בנו, ידע שיהיה מי שיבקש ממנו דין וחשבון על מעשיו, ויקבל אחריות על פעולותיו, על כן יהיה בשב ואל תעשה⁹², ולא יעשה דבר שאינו הגון עמנו. נמצא, דע"י הקיבוץ שיהיה נעשה בארץ, נצא מתכלית הרע אף בגולה, וזה אמת וברור. וגם יגרום קיבוץ לבכות כל ישראל אף בגולה, ויהיה שלום בינינו, ונשיג האחרית והתקוה הטובה לבוא על ידה לגאולה שלימה בב"א.

ג. ואחר שבארתי בעודי שגאולתינו שאנו מצפים לה כל כך תהיה לאט למדרגה למדרגה, נבין מה שהביא החת"ס בדרשותיו שנדפסו מקרוב (בדרוש אלו תק"פ⁹³), שנהיה מדברי הרמב"ם (בסנהדרין פרק א'⁹⁴) שיתקבצו ישראל חתילה יחזיו לארץ ישראל קודם ביאת המשיח, ואף בלי בנין בית המקדש, עיי"ש. וכן מצאתי בספר "שכילי אמונה", לנכד רבינו הרא"ש⁹⁵ (נתיב עשירי, פרק א'), שכתב כשם המדרש⁹⁶, שקודם הגאולה יתנדבו הרבה מישראל לרוד בארץ ישראל ולהתיישב שם מארבע פינות העולם, וכאשר יתיישבו שם הרבה יורבו להתפלל כהר הקודש ישמע הבורא יחברך ויקרב קץ הגאולה, עיי"ש. והגאון הצדיק רבינו ר' הלל מקאלאמיא⁹⁷ בתשובות "בית הלל" (סי' ל"א) הביאו, וע"י התלחב לבו שם מאד כמכתב אל הגאון ר' זלמן שפיצר מווינה, שידבר עם הברון רוטשילד שיכניס עצמו כזה ותמוך זאת בכספו ובהובו, כי לדבר כזה צריך לעשירי עם בני ישראל (כאשר הובא מעשה כזה במדרש רבה פרשת תולדות⁹⁸, שבימי ר"י בן חנניא נתן המלך רשות לעלות לארץ ישראל ולבנות בית המקדש, הושיב ר"י בן חנניא שני עשירים גדולים מישראל שיתנו הוצאות על זה עיי"ש). והגה"צ כתב שם, כי מי הוא מישראל עם ה' אשר לא יתאוה להיות לו חלק במצוה זו.

ורב גדול אחר עוררני מרשי" (ההלים תחילת פרק ע') שכתב על הפסוקים "כי אלקים ישיע ציון ויבנה ערי יהודה, וישבו שם וירשונה, וזרע עבדיו ינחלה ואהבי שמו ישכנו בה, למצוה לדוד להזכיר"⁸², ו"ל רש"י: "לדוד להזכיר" — לשון תפלה הוא וכו'. ובמדרש תהלים⁸³ ראיתי משל למלך שכבס על צאנו וסתר את הדיר והוציא את הצאן ואת הרועה, אחר זמן החזיר את הצאן ובנה את הדיר ולא הזכיר את הרעה. אמר הרועה, הרי הצאן מוחזר והדיר בנוי ואני איני נזכר. כך, למעלה מן הענין נאמר "כי אלקים ישיע ציון וגו' ואהבי שמו ישכנו בה" — הרי הדיר בנויה והצאן כנוס והרועה לא נזכר, לכך נאמר "לדוד להזכיר". עכ"ל. היינו שדוד התפלל שגם הוא יחזור לישראל למקומו. הרי מפרש ברש"י כאן, דתחילה יחזור ישראל לארץ ישראל ויבנו אותה, עוד טרם ביאת בן דוד, עד שדוד יבקש מה"ת, אחר שישאל כבר חזור, שגם הוא רוצה לחזור אליהם. והוא ראייה נפלאה לדברי רבינו הרמב"ם הנ"ל.

ונראה לי הטעם, עפ"י דברי החת"ס בעצמו (בדרוש למגילת רות⁸⁴), שכתב ד"תכלית רעיתנו הוא הפיזור והגלות, כי אפילו היה נחרכ בית המקדש היינו נשארים בארץ ישראל, לא היה רע כל כך, כמו שכתב הרמב"ם (בהלכות תענית⁸⁵), בהריגת גוליה בן אהיקם נכבה גחלת ישראל ונחפורו בעודה"ר בגליות", עיי"ש. והנה, כבר הבאתי⁸⁶ כשם חז"ל כזה

After I have explained, with God's help, that the redemption, for which we so fervently yearn, will occur gradually, step by step, we can understand a comment found in the *Derashot* of the Chatam Sofer. He infers from the Rambam²⁷ that Israel will gather together in *Eretz Yisrael* before the advent of *Mashiach*, even though the *Beit HaMikdash* is not yet rebuilt.²⁸

I discovered something similar in *Sh'vilei Emunah*, by the grandson of our mentor, the Rosh. He cites a *Midrash*²⁹ which says that many Jews from the four corners of the earth will volunteer to live and settle in *Eretz Yisrael* before the final redemption. When many people dwell there and pray frequently on the Holy Mountain, the Creator will listen [to their prayers] and hasten the final redemption.³⁰ The righteous *gaon*, R. Hillel of Kalamoya, cites this in his responsa, *Beit Hillel*.³¹ Consequently, he wrote a very enthusiastic letter to the brilliant R. Zalman Spitzer of Vienna urging him to convince Baron Rothschild to become involved in this matter and finance it with his own capital. He reasoned that matters like this require the assistance of the wealthy Jews. R. Hillel writes there, "Who among Israel, HaShem's nation, would not desire to take part in this *mitzvah*?"

A certain great rabbi enlightened me to Rashi's comments on the verses: *For God will save Zion and build the cities of Judah, and they will dwell there and possess it. And the offspring of His servants will inherit it, and those who love His name will dwell in it. For the conductor, by David, as a remembrance* (*Tehillim* 69:36 - 70:1). Rashi writes:

* The *Midrash* relates that in the days of R. Yehoshua ben Chananyah, the king gave the Jews permission to ascend to *Eretz Yisrael* and build the *Beit HaMikdash*. R. Yehoshua ben Chananyah delegated two extremely wealthy Jews to finance the endeavor (*BeReishit Rabbah* 64:10).

By David, as a remembrance: This is an expression of prayer... *Midrash Tehillim* (ibid.) compares this to a king who became angry with his flock. He, [therefore], destroyed its pen and banished the sheep and the shepherd. After a while, he retrieved the sheep and rebuilt the pen, but did not remember the shepherd. The shepherd said, "The sheep have returned; the pen is rebuilt; but I have been forgotten!" So too here. Above, it states, *For God will save Zion...*, and *those who love His name will dwell in it*. The pen is built, the sheep are gathered in, but the shepherd has been forgotten. Therefore, it says, *By David, as a remembrance*.

That is to say, David prayed that he, too, would return with Israel to his place. It is clear from this Rashi that Israel will return to *Eretz Yisrael* and build the Land before the Son of David arrives. Then, David will ask HaShem to allow him to return to the people of Israel, since they have already returned. This is a wondrous proof for the words of the Rambam cited above.

It seems to me that the reason for this [order of events] is based on a comment of the Chatam Sofer himself.³² He writes that

the height of our evil lot is dispersion and exile. For even though the *Beit HaMikdash* was destroyed, had we remained in *Eretz Yisrael* matters would not have been so bad. Similarly, the Rambam writes, "The murder of Gedalyah ben Achikam caused the flame of Israel to be extinguished and the Jews to be dispersed among the exiles, due to our numerous sins."³³

Now, I already mentioned that our Sages in the *Zohar*, *Midrash*, and *Yerushalmi* assert that the redemption will progress gradually, not all at once. Therefore, the ingathering of the Jews to *Eretz Yisrael* must precede the true redemption. First, they must leave the state of absolute evil, which is dispersion and exile, and proceed to the middle level of evil, which is when the people of Israel are in their Land but the Temple is in ruins. After this, peace will prevail among the Jews and there will be hope for the future, as the Chatam Sofer writes (ibid.). By virtue of this peace, the sons will return to their borders,³⁴ the *Beit HaMikdash* will be rebuilt, and there will be no

hatred among the Jews, like there was at the time of the destruction of the Second Temple.

I would like to add to the Chatam Sofer's holy words and explain how the ingathering to *Eretz Yisrael* will diminish the dispersion of the exiles even though it will occur before the rebuilding of the *Beit HaMikdash*. At the very beginning, it will be impossible for the entire nation to assemble in *Eretz Yisrael*, for the Land will have to first expand her "skin" to make room for all of her sons.³⁵ Therefore, some Jews will remain in the Diaspora until HaShem fulfills His promise to gather all of Israel into the Land. This coincides with the Ramban's comments on the verse *The Lord, God, Who gathers the dispersed of Israel says, "I will gather others to him, besides those already gathered to him"* (*Yeshayah* 56:8). He explains that God will gather many, but not all, of the dispersed Jews at the outset [of redemption]. Then, after the wars of Gog and Magog, there will be a second ingathering, as it says, *I will gather others to him, besides those already gathered to him.*³⁶

Now, [even though all of Israel will not return right away], it seems to me that the Land will become a universal center for the entire Jewish nation, by the very fact that there will be an assembly of Jews in Jerusalem and *Eretz Yisrael*. Even those who remain in the Diaspora will keep their eyes and hearts on the Land. They will be bound and connected with all their souls to the universal center which will be established in *Eretz Yisrael*. It will unite them even in the Diaspora, and they will not be considered dispersed at all...

Today, on the other hand, the people of Israel are like lost and scattered sheep³⁷ among the nations. No Jew associates with his fellow Jew. Wherever they live, they are like dangling limbs without any connection to the individual, and certainly not to the community as a whole. This is true and utter dispersion (may the Merciful One save us). We have all been abandoned like fish of the sea. In these recent, difficult years, despots subjugate us and do with us as they please. They degrade and murder us without limit and without any liability for their actions. These scoundrels have no one to answer to for their deeds.

However, if we establish a universal center in *Eretz Yisrael* (with God's help), our pride and glory will rise among the nations and we will be considered a dignified and important nation. * Then, even the individual who remains in exile will not be forsaken, because anyone who wants to cause him harm will know that there is someone who will demand a reckoning of his actions. He will know that he is liable for his deeds and will, therefore, refrain from doing anything improper.

Thus, the ingathering to the Land will free us from the state of absolute evil even in the Diaspora. It will also cause all of Israel, even the Diaspora Jews, to unite and live in peace. Then, we will reach the bright and hopeful future leading to the complete redemption, speedily in our days. Amen.

(6:14) קלמן (5) VILNA GAON

All this is written in the Torah.

In each generation there are possible final dates for the exile. These depend on the penance and merits unique to that generation. The ultimate end, however, is not dependent on repentance but on divine charity, as is written,¹² "For My own sake, for My own sake, will I do it," and on the merit of our forefathers, as is written, "He remembers the charity of the forefathers and brings redemption to their children's children for His sake." Only this final date was revealed to our forefathers, as is written, "To My heart have I revealed it" — to the forefathers and to Moshe, who are called "My heart."

ט. בכל דור ודור שולטת מדה אחרת [ממדותיו של הקדוש ברוך הוא, שמנהיג בהן עולמו], שמזה משתנים הטבעים, וכל מעשי הדור, הנהגותיהם ופרנסיהם, הכל הוא לפי ענין המדה ההיא, ותלוי בבחירתם, בין לטוב ובין לרע, וכן הנהגות הקדוש ברוך הוא עמהם, והכל כלול בתורה [וזה שאמרו¹²: שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו וכן לאברהם, רצה לומר שהבין הכל מהתורה]. כן, בכל דור יש קצים, לפי ענין התשובה והזכיות המיוחדים לאותו דור, אבל הקץ האחרון, לא תליא בתשובה, אלא בחסד. כמו שכתוב¹³: למעני למעני אעשה, וגם בזכות אבות, וזה שאמרו¹⁴: וזוכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה, וזה הקץ לבד נתגלה לאבות, וזה שאמרו¹⁵: ללבי גליתי רצה לומר, לאבות ולמשה שנקראו לבי.

(14:14) ירושלמי כרכור (6) TALMUD YERUSHALMI

אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא בי רבי כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת.

R. Chiyya Rabbah said to R. Shimon ben Chalafta ben Rebbe, "So is the redemption of Israel. At first, little by little, as long as it continues it gets bigger and goes further.

(7) MIDRASHI

כתוב אחד אומר מגדול וכתוב אחד אומר מגדיל ר' יודן אומר לפי שאין הגאולה באה על אומה בבת אחת אלא קימעא קימעא ומהו מגדיל לפי שהיא מתגדלת והולכת לפני ישראל... ומהו מגדול שנעשה להם מלך המשיח כמגדל.

R. Yudan said: One verse says "migdol" (2 Samuel 22:51) and another says "magdil" (Psalms 18:59) because the redemption does not come to this nation at one time but little by little. What is "magdil" (increases)? Because it increases and continues before Israel... What is "migdol" (tower)? Because *Mashiach* will be like a tower for them.

(53) רש"י (5) RASHI

פנינו. חלו הירוס ויבא משיח כדאמרין כי אולת יד: מגולת מוס.
כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה
אז יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה
ייתכן: ר' אליעזר אומר מוס. הפסוק

When the land of Israel gives forth its fruit plentifully, the end [Mashiach's arrival] is near, and there can be no clearer sign than this.

שיהיו מוצאים מן הגלות ויהיו במשמרתי ככתחילה. האלף לך שלמה. זהו חול. ורמו בכאן על ימות המשיח שיהא אלף שנים. הוא האלף השישי משנות עולם שהם ששת אלפים שנה. ומאותם מן האלף הזה לנוטרטם את פירו. לשומרי שכן התורה והמצוה שמתו, והתאו לביאת הקץ ותחיית המתים. וי"ל שיהיה תחיית המתים והישועה: אחר הגאולה. שתהיה קודם מאתיים שנים כאלף השישי ותגלה הגאולה והישועה: (יג) ולכך אמר היושבת בגנים. היא השכינה שהיא כען האמצעי. חברים מקשיבות. ישראל מקשיבים לקולך למשנה. ונצוהו. ושתלכי כמאז לפניך. וידוע הוא כי מי שנה גלו י' השבטים קודם מנשה. ונצוהו. וגלו בג' גלות. דכתיב בעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכנעני¹⁸. וכן מתבאר גם מן הפסוקים. ויהודה ובנימן גלו כמו כן בג' גלות. דכתיב בדרך אחרת הלכת ונתתי כוסה בידך¹⁹. וכן מפורש בכתוב. ושהלכו בגלות ראשונה כן יצאו מן הגלות תחלה. ולאחר זמן יצאו בני יהודה, וזהו שהתנבא ישעיה ואמר, ביום ההוא יוסיף ה' שנית ירו לקנות את שאר עמו²⁰. שאמר "שנית" שגאולת עשרת השבטים תהיה ראשונה, וזהו "אח שאר עמו" אשר ישאר מאשור: ואח"כ הוא מסדר שני הגלות ומזכיר שתי הגאולות וקורא לכל א' וא' בשמו הראוי. אמר ונשא גם לגוים ואסף נדחי ישראל²¹. קרא עשרת השבטים נדחים לפי שהם עומדים ביחד אבל נדחים ממקומן. וקרא גלות יהודה נפוצים. ונפוצות יהודה יקבץ²². וימשחו להם בית ישראל משיח. וכבוש ארצות ומלכים ויבא לירושלים. ויבנה אחת. כדכתיב בונה ירושלים ה' נדחי ישראל וכנס²³. וימות במלחמה. ועליו נאמר ביום ההוא יגדל המספר בירושלים²⁴. ואומר והביטו אלי את אשר דקרו²⁴. ואחר כן יבואו הנפוצות המפוררים בין העמים ושמו להם ראש א' הוא משיח בן דוד שהיה עמהם בגלות. וברשיון מלכי האומות ובעזרתם. ילכו לארץ ישראל כדכתיב והביאו את כל אחיכם וגו'²⁵. ויהי המלכות הריא נמשך ואינו פוסק לעולם. וזהו נאום ה' אלהים מקבץ נדחי ישראל²⁶. אלו עשרת השבטים. עוד אקבץ עליהם לנצבציו²⁶. עוד אקבץ על

18 שם ת. כ. ושמונה שנים שהם בין כל אחת ואחת (סדר עולם פרק כג). 19 יחזקאל כג לא. 20 ישעיה יא. יא. 21 שם יב. 22 תהלים קמ"ב. ב. 23 זכריה יב, יא. 24 שם יד. 25 ישעיה ס"ו. ב. 26 שם נ"ג. ת.

האלף הששי (כמבואר להלן). והאלף החמישי שנת ג"א שיי"ט: "חורבן ירושלים היה קל"ז הוא הגלות. ברם ידוע כי קצתם חזרו אחר חורבן בית שני נשלמו ר' אלפים ליצירה. והנה על כרחו ימי הגלות הם יותר על ימי האלף. וקשה א"כ אמר: "אלף כסף. משל על ימי הגלות". הלא הם קצתם על הפיעוט. זהו חול. ר"ל מלכות המשיח בן יוסף (גהה). וימות במלחמה. השה לשון הרמב"ן סוף ספר הגאולה: "אז יתגלה משיח בן אפרים... ויתן השקוף שמו. ונאמר עליו בפרקי היכלות (לס, א) כי ארבעים שנה ילך ויקבץ מן הנדחים ויחלים מלחמות ומות במלחמות גוג עד שיתגלה משיח בן דוד וינצח אותם ויאספנו אוסף שלם ויטרו אותנו...". ויהיה עמדתם בגלות. עיין סנהדרין צ"ח. א: והיכי ילכי אסחא דקירא (רומל). וברשיון מלכי האומות ובעזרתם וכי. והבטיח ופרספיו אינא. ומי יגלה עפר מעיני רבינו שכן זכינו בימנו

לראות ימים דבריו אלה. ושב וקבצך וגו'. דברים ל' ג. כלומר זהו כמבואר "שב וקבצך". כי יהיו שתי קיבוץ גלויות, כמו שמבאר הו"ל. חמשה אלפים ומאתים לבריאת העולם. בביתו לבראשית ג' ג. כותב האותיות. והיה זה ק"ח שנה אחר חמשת אלפים. כלומר התגלות משיח בן יוסף. ומשיח בן דוד יתגלה מ"ה שנה אחר כך, ויהיה זה בשנת ה' אלפים קס"ג ליצירה. וכן הסיק בסוף ספר הגאולה (עיין בבבא ארית' שם). אלף שלש מאות ושלשים וחמשה. דניאל יב. יב. הנה יש הבדל מ"ה שנה בין מספר זה להנה"ל: אלף מאתים ותשעים. וזה מראה שלא תהיה מאפריים. זכריה ט. י. ואם כן א"כ זה יתכן

27 ודעים על העמים, מרועים מכל העמים (גהה בפני הספר). 28 דניאל יב, יא: אלף מאתים ותשעים — פניה תהיה הגאולה. 29 כמבואר בר"מ, ג' ב. 30 ישעיה ג' ב. ג. מ"ה ה' א. 31 זכריה ט, ט. 32 פירושה זה מנבא בר"מ, שם בשם ר' משה הכהן. 33 תמי' ב, יב. ע"ה, כמפירא: בת. 34 זכריה ט, יג. 35 וכן הלשון הראשון. הרי שהיה רק פחה ולא מלה. — גם הראשון הפשה קושיא זו על ר' משה. 36 ע"ה, ע"ה, ע"ה. 37 תמי' ה' יד. כלומר לא בקש לחם הפחה מישראל. הרי שהיה רק פחה ולא מלה. — גם הראשון הפשה קושיא זו על ר' משה. 38 ע"ה, א. ה. 39 סדר עולם פרק כט. 40 ע"ה, ע"ה. 41 ל' אלף, בסדר עולם: ל' אלף ושלש מאות ושמנים, עשר אלף היכן הם. ועיין במפור עין שם. גם הרמב"ן בשער הראשון בספר הגאולה האריך

הנצבצים הם קובץ אחר. הם נפוצות יהודה. וזהו שב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך. ואפשר שבין שתי קיבוץ גלויות אלו יהיה זמן מרובה. ובתוך כך יהיו רועים על העתים²⁷ לברר וללבן בו רשעי ישראל, ולהחזיק אותם כתיחוד כסף בתוך כור, כמו שאירע ביציאת מצרים. וזהו יהיה לאלף ומאתים ותשעים הוא קץ דניאל²⁸. שהוא חמשת אלפים ומאתים לבריאת העולם. ועוד נאמר אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות ושלשים וחמשה. הרי שהגאולה כמו כן תבאר ותתלבן, כלומר שלא תהיה כפעם אחת, כמו שמצינו בבית שני שהיה שנה שנה בן בנית ובין הפקידה י"ח שנה²⁹. ומציאת מצרים עד שנכנסו לארץ מ' שנה. ובעת ההיא יגברו המלחמות והמחומות העצומות ויגיעו ימי הנחמות וההבטחות המופלאות הגדולות הנוראות. אבל התחלת הגאולה בע"ה תהי' תוך קפ"א. וראיתי לפיכך ככאן פרשה א' מזכירה שהיא עתידה, המפורשים בעבור שראו שהתנבא זכריה על בנין בית שני ועל שאר המאורעות שאירע בו אמרו דבר הנבואה הזאת. בבית שני לא יב"ל הדברים הרבה, כי הרבה נבואות מן הנביאים שהם באמת עתידות והן בתוך הנבואות בימיהם, כמו והיה כאחרית הימים³⁰ שאמר זהו ישיעיה ומיכה כסיגנון א', והנבואה בתוך שאר הנבואות שכתב עברו, וכמה נחמות עתידות והבטחות נפלאות בירמיה ובחזקאל עתידות בין שאר הנבואות שנתקיימו בבית שני, ופירשה זו היא בזכריה: גלי מאד בת ציון חריצי בת ירושלים הנה מלך יבא לך צדיק וגושע הוא עני ורוכב על החמור³¹. ופירשו הנה מלך יבא לך על נחמיה התרשאת³². עני ורוכב על החמור שאמר כי אם הבמה אשר אני רוכב עליה³³. ולא אמר סוס או פחד, ופירשו ועוררת בניך ציון על בניך יון³⁴. על מלכות בית חשמונאי, דזה לא נראה³⁵ כי לא מצינו שנחמיה נקרא מלך ושר כי אם זורבל בן שאתיאל פחת יהודה³⁶. לפי שהיה מזרע יכניה מלך יהודה ובנימן, כדכתיב ויקמו ראשי לא אלתים³⁷. ועוד כי לא עלו מן הגולה כי אם העיר האלויה את רחוק³⁸. ובכאן אומר האבות ליהודה ובנימן והכהנים והלויים לכל העיר האלויה את רחוק³⁸. ובכאן אומר והכרתי רכב מאפריים. אעפ"י ששנינו בסדר עולם³⁹, כל הקהל כאחד ארבע רבוא⁴⁰, בכללם את מוצא ארבע ריבוא ובפרטו אי אתה מוצא אלא ל' אלף⁴¹. אלא אלו של

תוך הגאולה בבת אחת, כמו שמבאר הו"ל. תוך קפ"א. טעמי שכמו שהיה בין הפקידה והגאולה ח"י שנה כן יהיה מן הקבוץ נדחים עד לקבוץ השני. ועיין ששן דניאל יהיה בחמשת אלפים ומאתים לבריאת עולם, כמו שבאר קפ"א. ויהיו הפקידה הראשונה תהיה תוך שנת קפ"א. ויהיו בן שני הקבוצים ח"י שנה שלמות. ובהתחלת שנת חמשת אלפים מאתיים לבריאת העולם ותיקם הקץ שדניאל ניבא עליה. דבר הנבואה הזאת היינו בזכריה ט, ט: גלי מאד בת ציון הנה מלך יבא לך וגו'. כמו שמבאר הו"ל. רכב מאפריים. זכריה ט, י. ואם כן א"כ זה יתכן

הַלְלוּהָ, הַלְלֵי נַפְשֵׁי אֶת יְהוָה. * אֶהְלֵלָה יְהוָה בְּחַיִּי, אֶזְמְרָה לְאֱלֹהֵי בְעוֹדִי. אֶל תִּבְטְחוּ בַגְּדִיבַיִם, בְּכֵן אָדָם * שְׂאִין לוֹ תְשׁוּעָה. תִּצַּח רוּחוֹ, יֵשֵׁב לְאֲדָמְתּוֹ, בַּיּוֹם הַהוּא אֶבְדּוּ עֲשָׂתֵנִתִּיו. אֲשֶׁרֵי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ, שָׁבְרוּ עַל יְהוָה אֱלֹהָיו. עֲשֵׂה שְׂמִימִים וְאָרֶץ * אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם, הַשְׁמַר אֶמֶת לְעוֹלָם. עֲשֵׂה מִשְׁפָּט לְעֲשׂוּקִים, נָתַן לֶחֶם לְרַעֲבִים, יְהוָה מַתִּיר אֲסוּרִים. יְהוָה פָּקַח עֵינָיו, יְהוָה זָקַף כְּפוּפִים, יְהוָה אָהַב צְדִיקִים. יְהוָה שָׁמַר אֶת גְּרָמָיו * יָתוֹם וְאֶלְמָנָה יַעֲזֹדֵד, וְדָרֶךְ רְשָׁעִים יַעֲזוּת. * יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם, אֶלְהִיךָ צִיּוֹן, לְדֹר וָדֹר, הַלְלוּהָ.

תהלים קמ"א (141)

Psalm 146

Halleluyah! Praise HASHEM, O my Soul! * I will praise HASHEM while I live, I will make music to my God while I exist. Do not rely on nobles, nor on a human being* for he holds no salvation. When his spirit departs he returns to his earth, on that day his plans all perish. Praiseworthy is one whose help is Jacob's God, whose hope is in HASHEM, his God. He is the Maker of heaven and earth,* the sea and all that is in them, Who safeguards truth forever. He does justice for the exploited; He gives bread to the hungry; HASHEM releases the bound. HASHEM gives sight to the blind; HASHEM straightens the bent; HASHEM loves the righteous. HASHEM protects strangers;* orphan and widow He encourages; but the way of the wicked He contorts. Chazzan— HASHEM shall reign forever — your God, O Zion — from generation to generation. Halleluyah!

רד"ק

ירמיה ומה' יסור לבו אלא אם יבטח באדם ישים העיקר האל יתברך שיתן בלב האדם הנדיב לעזרו וכפל הענין במלות שניות: שאין לו תשועה, שאם לא ברצון האל אין ביד האדם להושיע חבירו כצרתו כי לה' לבדו התשועה והוא יסובבנה על יד בני אדם כגון שסיבב תשועת גלות בבל על ידי כורש וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל על ידי בלכי הגוים שיעזר את רוחם לשלחם כמו שכתוב והביאו את כל אחיכם מכל הגוים טנחתי לה' וזה יהיה לפי שבטחו ישראל בגלותם באל יתברך לבדו.

A 1948

הן בכל דור ודור נסה השי"ה את עמו בכל מיני נסיונות, אבל זהו הנסיון שלנו, נסיון דורנו. נסיון עקבות משיחא — נסיון דורו של ביאת משיח צדקנו. הלא פירוש, שהוא הנסיון אשר אם נעמוד בו נזכה בוזה לאורו של משיח שיתגלה לעולם. האם לא עלה על דעתנו מעולם, כי אלה אשר יהיו בדור עקבות משיחא, יצטרכו לברר לעצמם כי כל אשר יקרה להם היינו ממש חבלי לידה האחרונים? ואם יעמדו בנסיון, הם המה אשר יזכו. הלא החיים החיצוניים תמיד מרחיקים אותנו ממחשבות אמונה בהירות, ועד הרגע האחרון לא יחפוץ האדם להודות במציאות האמת כמו שהיא. ואנחנו אם לא נתחזק לברר את האמת לנפשנו — לא נדע ולא נבין את אשר יקרה לנו היום. אבל האם לחנם היו השחיתות והחורבנות? האם אין בכח קרבנותינו למלינונים לעשות רושם, ולהביא לידי שינוי? כל האומר „מקרה הוא“ הלא כופר הוא. אבל אנחנו אשר נאמין, אם באמת לבכנו יאמין בביורר כי מאת ה' היתה זאת, הלא נדע שבהכרח יביא כל זה שינוי מן הקצה אל הקצה.

(11) מנחם משה (20)
R' ELYAHU DESSLER
(1892 - 1953)

B 1949

ועיין בילקוט שמעוני סוף מלאכי: .אם ישראל עושים תשובה נגאלים, ואם לאו אין נגאלים. ואין עושין תשובה אלא מתוך הטלטול ומתוך היסורין ומתוך שאין להם מחי' ואין עושין תשובה עד שיבא אליה'. ותמה, איך יבא אליהו קודם התשובה אם לא הועילו היסורין. ובגמ' (סנהדרין צ"ז.) לר' יהושע אפילו אין עושין תשובה נגאלין, אלא הקב"ה מעמיד מלך קשה כהמן עד שיעשו תשובה כו'. והקשה מהר"ל: אם כן הרי יעשו תשובה? אלא דחסדים גדולים, אולי אתחלתא דגאולה תהי' קודם התשובה, ובזה ישמעו לקול אליהו ז"ל, וחזרין בתשובה. מה שאנו בו עכשיו בארץ הקדושה קשה להגדירו כעת כאתחלתא דגאולה, אבל על כל פנים חסדים גדולים מן הקצה אל הקצה הם. מקצה היסורין של חורבן ששת אלפי אלפים מאחינו (יגדור ה' את הפרצה) אל קצה השני — התישבות עמנו במדינתו בארץ הקדושה. מזה צריך ללמוד ולקבוע אמונה בלב, אוי למי שיבא ליום הדין ועדיין סומא הוא מלראות דבר מוחשי כזה.

השי"ת יסייענו להתחזק באמונתו ועבודתו, ונדבק עצמנו בתורה הקדושה בכל לבבנו ונפשנו, אכ"ר.

והנני בזה ידידכם חובבכם עוז מברככם בכוח"ט ודו"ש

בכל לב

א"א דפולר

וכשנסתכל בעולמם של האומות כולם, הלא נראה שינוי נורא. באה התרבות כל הכחות כולם בשני מרכיבים מתחרים זה בזה. באה האפשרות לכל צד מהם לאבד את כל העולם כולו בבת אחת. באה הדאגה מחורבן כללי, שלא יבא, כי הכל רואים שהדרך ילכו בו הוא אשר יוביל אך אל החורבן לבדו, ואין עצה ואין תבונה. באה גם שנאת יהודים גלויה בכל העולם מקצה. ובאותה שעה של מהומה ושערוריה, בתוך אותו ים השנאה אשר יטיבענו בו, מתוך כל זה דוקא נולד ההיפך, שהם בעצמם יאמרו לבסס את ישראל באדמת הקודש. האם כך הוא מהלך העולם? האם זהו דרך הטבע?

ועוד כמה נסים ראינו! היתה ארץ ישראל כמו בצבת אחוזה, צבת אותו רשע וסייעתו, ימ"ש וזכרם. ופתאום ברגע האחרון של סגירת הצבת, והנה נהפך הגלגל משני הצדדים בקוקז ואל-עלמיין. האם גם זה מקרה? האם גם מגפת הדבר מקרה? ואם כל אלה יעידו כי בנסים ינהיגנו ה', הלא אך בנו הוא לעמוד בנסיון, אשר בו הכל תלוי. אם נתרפה מראות מעשי ה' במבט רחוני, ולהתקרב אליו ואל תורתו ועבודתו לעת כזאת, הלא ימצאנו עון ח"ו. יהי ה' בעזרנו להתאמץ ולהתחזק, ולא נטרד ח"ו בבלבול דמוחין.

Our teacher [R. Kamenetsky] added on many occasions that it is incumbent on us to understand the establishment of the State of Israel in our day in this way: After the great destruction and despair that overtook the remnant, and given the desperate and destroyed status of Russian Jewry, God caused the establishment of the State of Israel in order to strengthen the connection to Judaism and to sustain the link between the Jews in exile and the Jewish nation.

עוד הוסיף רבנו בכמה הזדמנויות שכך עלינו להבין גם את הקמת מדינת ישראל בימינו, שלאחר החורבן הגדול והייאוש שנאחו בקרב שארית הפליטה, וכן לאור מצבם הנואש והאבוד של יהדות רוסיה, סיבב הקב"ה את הקמת המדינה כדי לחזק את הזהות היהודית ולקיים את הקשר שבין יהדות הגולה וכלל ישראל.

הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כי כולם ידעו איתי למקטנם ועד גדולם". ומסיבות אלה הרבה משלומי אמוני ישראל אשר רואים שעדיין שכינתא בגלותא, נוהגים שלא לומר הלל בכלל ביום העצמאות, וטעמם ונימוקם עמם לרוב יגונם וצערם על מצבינו הרוחני אשר אנו נתונים בו כיום, ואין לזה כל דמיון לנס חנוכה שכל העם הכירו וידעו בהשגחת השי"ת עליהם, וכולם היו עובדי ה' באמת ובתמים. וכיו"ב ראיתי בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (חאו"ח סי' י אות ז) שג"כ העלה שאין לגמור ההלל בתוך תפלת יום העצמאות אפי' בלא ברכה, מפני שעדיין אויבינו קמים עלינו לכלותינו, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ועונותינו הטו אלה, כי היצר הצורר בעוכרינו להסית את ישראל מדרכי ה' וכו', ומכיון שאין כאן אלא אתחלתא דגאולה, ואינה גאולה שלמה לכל עם ישראל, לכן אין לתקן לומר הלל גמור בתוך התפלה אפי' בלי ברכה, ורק אפשר לומר מזמורי ההלל לאחר סיום התפלה, בלי ברכה, כי פשוט שאין לנו להכנס בספק ברכה לבטלה. עכ"ל. ולא אכחד כי באמת עם כל הצללים הנ"ל, ישנם אורות גדולים שאין לנו להתעלם מהם, כי מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, ורבות בחורי חמד מטובי בנינו היקרים עוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות, והתורה מחזרת על אכסניא שלה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל, ובירושלמי (פ"ו דנדרים סוף ה"ח), אמר הקב"ה, חביבה עלי כת קטנה שעוסקת בתורה בא"י, מסנהדרין גדולה שבחוץ לארץ. ורבות משלומי אמוני ישראל מחנכים את בניהם ובנותיהם ע"פ תורתנו הקדושה, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברכ' ה', וכאמור: כי לא תשכח מפי זרעו. ואף אצל המון העם אנו מוצאים און קשבת שוקקה וכמהה לשמוע תורה ודעת מפי גדולי ישראל, כחזונו הנפלא של עמוס: הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב לחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'. (וע' שבת קלח:). ואנו תפלה שהשי"ת יערה עלינו רוח ממרום, וידעו תועי רוח ובינה, ונשוב כולנו בתשובה שלמה. ועכ"פ הואיל וכאן נמצא וכאן היה רק התחלה טובה, משי"ה אין חיוב לומר הלל בברכה. וכיו"ב כי העטרת זקנים א"ח (סי' ריט), לענין ארבעה שצריכים להודות בברכת הגומל, חולה שנתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, ויורדי הים כשעלו מן האניה, יהולכי מדברות שהגיעו ליעוב, וכי העט"ו, ונראה שאין לברך עד שיצא מן הצרה לגמרי, וכן החולה עד שיחזור לכושר לגמרי, וכמ"ש במכילתא (פרי' משפטים), והובא בפרש"י שם, בפסוק אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו, הרי כל זמן שאינו הולך על בוריו עדיין הוא בספק סכנה, ולכן אין לו לברך הגומל כל זמן שעדיין לא נגמרה הטובה בשלמותה. וכן פסק האליה רבה (שם סק"א). ובס' קול יעקב שאול בתשובה (סי' ג) כ', שההולכים ממקום למקום ודרך הילוכם עוברים דרך עיירות גדולות, מ"מ לא יברכו הגומל עד שיגיעו למחוז חפצם. ובשו"ת אהל יוסף (חאו"ח סי' א) כי שהחולה בחולי קדחת לא יברך הגומל עד שיצא מהחולי לגמרי, וכן הגוסע ממקום למקום, ובדרכו שובת בעיר גדולה, לא יברך הגומל עד שיגיע למחוז חפצו. ושכן נהג הגאון ר' משה אמריליו (מח"ס שו"ת דבר משה). ע"ש, וכ"כ הרה"ג ר' אליהו חזן בס' נוה שלום (סי' ריט). וע' בשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח סי' יג ובמילואים). ע"ש. לכן גם בענין יום העצמאות כיון שלא יצאנו מהצרה לגמרי

ה) ומלבד כל זה יש לומר כי הן אמנם רבים ועצומים מגדולי ישראל רואים בהקמת המדינה, אתחלתא דגאולה, וכעין מ"ש בירושלמי (ריש ברכות), "ר' חייא ור"ש בן חלפתא הוו מהלכין וראו איילת השחר שהיה בוקע אורה. א"ל ר"ה לר"ש בן חלפתא ברבי כך היא גאולתן של ישראל בתחלה קימעא קימעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת, מ"ט. כי אשב בחשך ה' אור לי. ובמגילה (יז:): מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. והג"מ כשר שליט"א בספרו התקופה הגדולה (עמודים שעד—שעה) הביא כרוז בשם "דעת תורה", שחתומים עליו כמעט כל גדולי הדור, וקוראים את הקמת מדינת ישראל בשם "אתחלתא דגאולה", מכל מקום הואיל ועדיין רב הדרך לפנינו כדי להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הן מבחינה מדינית וצבאית, והן מבחינה מוסרית ורוחנית, לפיכך אין לחייב לגמור ההלל בברכה. וכמ"ש בירושלמי (פ"י דפסחים ה"ו), בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה', התנדבו ראשי עם, כשהקב"ה עושה לכם נסים, תהיו אומרים שירה. התיבון והרי גאולת מצרים, (שלא אמרו שירה תיכף כשיצאו ממצרים אלא על הים. קרבן העדה) שנייא היא שהיא תחלת גאולתן. (שהיא היתה רק תחלת גאולתן ולא נגמרה הגאולה עד שיצאו מן הים. קה"ע). ואף כאן הרי מנהיגי צבאות ערב, למרות התבוסות והמפלות שנחלו, עודם מאיימים השכם והערב לצאת למלחמה נגדנו, ומנפנים בחרבותיהם ובקשתותיהם, חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה, אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. וכמה מדינות נאורות שהיו נחשבות כידידותיות לישראל, פנו עורף ולא פנים במלחמות שעברו עלינו, מלחמת הקוממיות, מבצע קדש, מלחמת ששת הימים, מלחמת ההתשה, והאחרון הכביד מלחמת יום הכפורים, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז. ועודנו תכלינה עינינו אל ישועת ישראל האמתית ע"י צור ישראל וגואלו השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו, לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלעוננו. ומבחינה רוחנית, אשר ירוד ירדנו אלף מעלות אחורנית, ועדים אנו להתדרדרות מוסרית מדהימה, המתירנות גוברת וההתפרקות משתוללת בראש כל חוצות, חוסר צניעות, בגדי פריצות, ספרי פורנוגרפיה, וסרטי קולנוע מבישים, הילולי שבת בפרהסיא, פתיחת איטליוזי טריפה בממדים מבהילים, ועוד כהנה וכהנה, ועל הכל שמאות אלפי ישראל, מתחנכים במוסדות חינוך לא-דתיים, ולומדים שם להתנכר לכל קדשי ישראל, ולפנות עורף לצור מחצבתם, ולהיות ככל הגוים בית ישראל, עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים, ונתקיימה נבואת ישעיהו: ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד, וכדרשת חז"ל בחגיגה (יד). ובעקבות משיחא חוצפא ישנא, ועמא דארעא אולא ומדלדלא, נערים פני זקנים ילבינו וכו' (סוטה מט:). הלוה צפינו וקוינו במשך כאלפיים שנות גלותינו, והרי כי הרמב"ם (בפ"ט מה' תשובה ה"ב): "לא נתאוו ישראל לימות המשיח אלא כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ובמצות כראוי, ובימי-המשיח תרבה האמונה והדעה והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה

חליפת מכתבים בעניינים שהומן גרמון בין הררי שלמה ולמן שרגאי לבין גדולי רבנים

יום ששי כ טבת תש"ט.

דעת תורה

דבר רבני ישראל אל עם די בציון

נחה לדי על שוכני ברוח רחמי ותפילתי לראות את הניצנים הראשונים של האתחלתא דגאולה, עם הקמתה של מדינת ישראל. מאת ה' היתה זאת להראות לנו כי הניצנה שעת רצון המחייבת אות לבוא לעזרת די בגבורים, כדי שארצנו ומדינתנו תיבנה ותכונן על סהרת הקדוה חרות ישראל חוקותיה ומשפטיה שניתנו לנו בסיני, הם שעמדו לנו בגלות והם שיעמדו לנו לקיים את מדינתנו והתחדותה ומחובתנו על כן לסמור עליה ביותר שאת בהליכות חיינו בארצנו הקדושה.

התחיה הרתית המאחדת שהוקמה עליהי ומפלגות הדתיות היא מצו עשה שהומן גרמא, שבחוכה ומסביבה מצוים להתלכד ולהתאחד כל בני ישראל המאמינים בתורת ה' הולכים בדרכיה למען נוכל להשטיע מרוח התורה ומצוותיה בחוד האסיפה המכוננת שתקבע את אורח חיינו לעתיד. להגביר בה את או התורה הקדושה ולגרש מתוך ארצנו את החושך האסילה של חורות. נכ שטרצו לתוכנו.

חיות זו, אם כחה יהיה יפה, הבחורים בה יהיו מרובים ונבחרים — רבים היא תמשע ערובה להצלחת מלחמתנו באספה המכוננת, על שמירת הרפון

המציון הטובי של מדינת ישראל שיהיו מארים באניה של התורה רק ברבות מספר הבחורים הגדל מספר הצירים — לנו הערובה שהשבת, הכשרות והי איות ישראל, יהיו לפי רוח התורה רק אם כלנו ניתן די לחיות זו, הנפתח שהי התבררה, המשפט המדינת, גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחבירו, לעמו ולארצו — יהיו מושגות על משפט, האמת, הצדק הישר שבתורה ישראל המבטיחה שלום על ישראל.

הנני פתים בזה לכל האמנים לדבר ה' והזרתו:

אל ימצאו בתוכנו, לא פורשים ומתבדלים, ולא מתרסים ותוסדים מן הגד. אל נמצא בתוכנו נותנים די למתבדלים ולפורשים.

כלנו יחד נעשה למען הבטיח שכל איש מישראל יחן ידו ללחיה

המאחדת. יהיה כל אחד עושה ומעשה למען גרשימה של הזויות הדתיות המאחדת הוא זכיהו, הוא, ידידו ומכירו — כולכם התעוררו ותעזרו אהיים להרבות בחיים ברשימה, הזויות הדתיות המאחדת ולהגדיל מספר הצירים של רשימה זו באסיפה המכוננת, וזכה להשכנת שכנת די במדינת ישראל ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

הבו חיל ל, הזויות הדתיות המאחדת יד די תהי רוממה!

הרב הראשי ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג,

הרב הראשי ר' ברוך ציון מאיר חי עניאל

רבני ירושלים:

הרב צבי פסח פרנק, אב"ח	הרב שלמה דוד כהנא	הרב א. מ. הלוי ולקובסקי
הרב יעקב משה הורוויץ	הרב יוסף גרשון גורוביץ	הרב שמואל יצחק הילמן
ר"מ ישיבת מרכז הרב	הרב משה ראט	הרב י. מ. סיקובצ'סקי
הרב חוקאל סרנא	הרב יעקב קלמס	ר"מ ישיבת עץ חיים
ר"מ ישיבת חברון	הרב שמעון הלפרין	הרב אברהם יעקב נייפרק
הרב יעקב הנדק סינקוביץ	הרב מ. ז. חסיד	הרב ד"ר ישראל גובל
ר"מ ישיבת שפת אמת	הרב זלמן סורוצקין	הרב אליהו ראם
הרב גרשון למידות	ירושלים	ר"מ ישיבת מאה שערים
הרב בנימין ב"ר אשר לוי	הרב יצחק יעקב וכטמרגל	הרב שלום אולאיי
הרב ישעיהו זאב רינגרד	הרב יעקב עדס	הרב שמואל אהרן שזווי
הרב משה חסקין	הרב יצחק אריאלי	הרב מאיר סטלביץ
הרב שמעון אטרתי	הרב יעקב יוסף הלוי	הרב יחיאיל שלוינגר
הרב משה פריצקר	דומיטשובסקי	ר"מ ישיבת קול תורה

הרב שלמה יוסף זנזין	הרב אברהם אדלר	הרב יצחק אברבנל
הרב אברהם דוד רחונטאל	הרב שלמה שרייבר	הרב שמואל אליעזרי
הרב שהגא פיבל פרוק	הרב יהושע גולובניץ	הרב שלמה זלמן אירובי
הרב שבי ברוגסמין	הרב ברוך אבא רוקובסקי	הרב דב בוד
הרב פרדני גיסל בארנ	הרב אלתר יתה צוויי	הרב ברוך יצחק לרן

יצחק אייזיק הלוי הרצוג
הרב הראשי לארץ ישראל
המנטרין ירושלים חי

לכבוד ידיד הקר הנעלה רב תבונת
יראה ה' שהנה אורו רב מעלים,
הר שלמה זלמן שרגאי ה"ו.

ח טבת תש"ט
12/2/47

שלום עד העולם,

קבלתי מברוק ראוי מודה לו מאד מאד. כשהיו כמותי היינו בטוחים בעזרת צור ישראל ונאלו, וברוך הוא שהעניו לשלב זה אפ"י שעדיין אינו אלא אתחלתא דגאולה, ואולי רק אתחלתא דאתחלתא, כלומר קו האור והאשק המבשר את עלות השחר, (עיי' ירושלמי ריש ברכות), אולם אני מאמין שגיל הגלות הלך עבר, עדיין ישן מסוה אחיות בבטח התרעלה שהגולה שנתה מצוה ועליה למצותן (עיי' ב"ב ט"ה ע"א, והרומח ט"א משנה ז') אבל אני מאמין שהיה רק לכל היותר ענין של זמן קצר מאד שהכל יבשר בעזרת אלוקי ציון, לבי אינינו מסתד מסגני האימים של ארבינו משהי הערבים, אימים הדים ערבים, שיעקר כוננתם לבצעם לטובת לגולה עצמם, האוכלים את בשר עזי עמם המושטלים עד לעפר בכל המוכנים וצמחיהם שיברקו. אמנו עתידים להקים את המורי הוליס הללו קודמינו שכינינו מעפר ולהריסם מאשטות הגלות האיומה אשר טרחה כל חולי וכל מדה, אנו לשלום ועידנו לשלום ותמלתו לאלוקי כל בשר לשבות את יצורם הרע של הארבים ולהכניע את הדים ומנהי יקום שלום אמת בין ישראל ושכני ערב לטוב לנו ולהם ולסוף, לאטשיות כולה.

יבין ידיד את כל ידידו והוקם ועודם בשמי.

יהי רצון שחשודה ברבה הגלולה במאמניהם של אחינו השוקדים על ענינו בארצות הברית וחילים יבכרו יחד עם עבתהם המרובה יערה עליהם רוח מסרומ, רוח אמתה אומן כצור ישראל שומרו ונאלו ומהרה בקרוב לגאולה השלמה אמן אמן.

בברכת התורה וברכת ציון ירושלים,
בברכת "האתחלתא דגאולה", יידי מוקירו מאד,
יצחק אייזיק הלוי הרצוג
הרב הראשי לארץ ישראל

תפלה לשלום מדינת ישראל

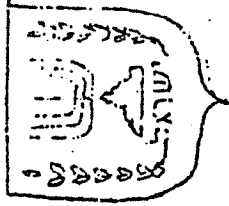
מאת הרבנים הראשיים סבאון ישראל

אָהֲבֵינוּ שְׂבִיבוּ, צוּר יִשְׂרָאֵל וְנִצְלוּ, בְּרַחֵם אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, רַאשׁוֹת צְמִיחַת אֲזָלוֹתֵינוּ, וְגַם עֲלֵיהָ בְּאַהֲבַת חֶסֶד, וּפְרוּם עֲלֵיהָ סִפְתָּ שְׁלוֹמוֹהָ; וְשַׁלַּח אֲזָרוֹהָ וְאִמְתוּהָ לְרַאשֵׁיתָ, שְׁרֵיטֵי דְיַעֲצִינָהּ, וְחַכְמָם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיהָ. טוֹק אֶת דְּי מַעְיָ אֲרָץ קְדְשֵׁנוּ, וְתַגְדִּילֵם אֲזָלוֹתֵינוּ יִשְׁעוֹהָ, וְעִסְקַת וְגִדְוֹן הַעֲפָרָם; וְתַחַת שְׁלוֹם בְּאֲרָץ, וְשִׁמְחַת עוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל.

וְאֵת אֲזָנוֹתֵינוּ, כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּקֶדֶר אֲרָצוֹת בְּזוּרְיָתָם, וְתוֹלִיכֵם מִסָּרְהָ קוֹמְמִיחָ לְצִיּוֹן עִירָהּ, וְלִירוּשָׁלַיִם מִשְׁכַּן שְׁמֵהָ, בְּפָתוּחַ בְּתוֹרַת מִשְׁהַ עֲבָדְהָ: אִם יִהְיֶה גִדְוֹן בְּקִצְהָ שְׂשָׁמִים, מִשָּׁם יִבְקָעוּ יְי אֲזָלוֹתָהּ וּמִשָּׁם יִבְקָעוּ, וְתִבְרָאוּ יְי אֲזָלוֹתָהּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבוֹתֵיהָ, וְיִרְשְׁתֶּיהָ.

וְנַחֵר לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה וְלִרְצָה אֶת שְׁמֵהָ, וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתָהּ. הוֹפֵעַ בְּתוֹרַת אֲנָן עֲזָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי חֵבֶל אֲרָצָהּ, רַאמֵר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ: יְי אֲלוֹתֵינוּ יִשְׂרָאֵל מְלֵךְ, וּמְלַכְחוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. אָמֵן סְלָה.

בר

SIXTE ANIVERSARY CELEBRATION

מִנְחָת הַיּוֹם

ISRAEL INDEPENDENCE DAY

Sunday, May the 9th, 1954
Iyyar 6, 5714

at
The Taylor Road Synagogue
Auditorium
Cleveland Heights, Ohio

sponsored by
THE ORTHODOX JEWISH ASSOCIATION
of Cleveland

פרו' תש"ד "ה"פ

TO THE HEALTH OF THE STATE OF ISRAEL
A Social Hour Following the
Program

Hospitality Committee:

Mrs. Sol L. Bloomfield Mrs. Mordecai Gifter
Miruchi Women Nisai Agudath Israel
Co-Chairmen

P R O G R A M

Chairman:
Rabbi Louis Engelberg
The Taylor Road Synagogue

PRESENTATION OF COLORS: B'nai Akivah
 Pirkhai Agudath Israel

STAR-SPANGLED BANNER Cantor Moshe D. Blau
HATIQVAH and Audience

126th PSALM . . . Mr. Frank Rabinsky and Audience

INTRODUCTION Dr. David Magid
 President, OJA

"PROCLAIM LIBERTY" Rabbi Jacob Muskin
 Kinsman Jewish Center

SELECTIONS . . .
 Cantor Aaron Cohen, Heights Jewish Center
 Cantor Moshe D. Blau, The Taylor Road Synagogue

"LOOKING AHEAD WITH RELIGIOUS ZIONISM":
 Rabbi Hugo Klein, Hapoel Hamizrachi
 Rabbi Israel Porath, Mizrachi
 Rabbi E. M. Bloch, Agudath Israel

AZKARAH for Israel's Fallen Heroes: Cantor Cohen

"UNITY - THE NEED OF THE HOUR"
 Rabbi Shubert Spero, Young Israel of Cleveland

A RESOLUTION The Chairman